

ÉLET ÉS MŰVÉSZET.

(Vége.)

Mig azonban a' régiség-tudomány más országokban olly nagy tekintetben áll, hogy a' legnagyobb statusférfiak is pihenésük óráit neki szentelik : addig hazánkban elhanyagoltatik; mintha bizony a' magyar fajnak nem volna elég fogékonysága a' szép iránt, mintha a' művészet bája reánk semmi hatással nem birna; mintha a' jelennek az anyagi jólétre irányzott szünetlen fáradozása eltompította volna bennünk a' tisztán szellemi élvezeteket, és a' humanistikai irány korunk realismusa által nálunk is tökéletesen elnyomatott volna.

A' magyar királyoknak 's a' magyar nemzetnek vallásos buzgósága olly gazdagon halmozta a' kincseket az egyházi rendre, hogy a' száraz föld jelenleg gazdagabbat nem ismer; 's ha a' régi kolostorokat 's egyházakat Magyarországon tekintjük, hol akadunk olyanra, melly valósággal szép volna? az emberi nem művészi tökélyének egy példánya háladatosán bemutatva a' teremtőnek. Csak a' felföldön áll még három templom: Kassán, Bártfán és Lőcsén, mellyek, habár nem a' művészet remekei is, de Mátyás idejében német mesterek által izletesen felkészítve, még mostani elhanyagolt állapotukban is mutatják, milly hatalmasan hat egy nagy király példája alattvalóira. Aristokratiánk régi, aristokratiánk gazdag, 's ha belépünk palotáiba, csak gazdagságra mutat minden és semmi nem tűnik szemünkbe, a' mi emlékez-

tetne, hogy nem valami milliókkal bíró banquiernél vagyunk, ki tegnap nyert, 's holnap veszendő gazdagságát fitogtatja; semmit, a' mi a' kiművelt művészeti izlésre mutatna, semmit a' mit pénzen venni ne lehetne. De épen azért sem a' selyem tapetek, sem az aranyzott bútorok, sem a' márványfalak, sem a' byzanczi fényüzéssel asztalaikon felhalmozott ezüst edények nem fogják azon tiszteletet gerjeszteni, melly az angol aristokratiát környezi, mellynek pompás teremeiben mindjárt érezzük, hogy ez nem csupán pénzaristokratia, hogy ez a' régiségre vissza mer tekinteni, hogy itt a' művészeti izlés 's művészetszeretet apárul fiura örökségül szállott, melly a' pompás palotákat a' művészet templomaivá varázsolta át. Igaz ugyan, hogy a' magyar nemzet kevesebb kötelékkel van a' classicus régiséggel összekötve, mint más európai nemzetek, kiknek nyelvére, nemzetségek alakulására, törvényes állapotukra a' római szellem erősebben hatott, mint mi reánk, kik Ásiából későn érkezve Európába, Róma hatalmas sasainak röptét már nem láttuk, 's művelődésének csarnokait csak romjaiban bámulhattuk. Mig azonban a' római nyelv minden felsőbb nevelésnek alapja maradand, mig Róma 's Hellas írói utol nem ért példányként fognak az ifjuság elébe állítatni, addig az ó kor semmi idegent nem foglal magában; 's ha római vér nem is keveredhetett a' magyar közé, a' római szellem mégis szintolly hatalmasan, sőt még hatalmasabban hatott a' magyarra, mint más nemzetekre. Különös jelenet! a' római nyelv jármát szívesen vettük vállainkra, de azon rózsakoszorúkat, mellyekkel a' művészet által diszesítve volt, mint szükségtelen disztvényt, sárba vetettük. — Hogy azonban az archaeologiai studiumok, mellyek más országokban a' nagyok palotáiba szintugy behatottak, mint a' tudós szerény lakába, hazánkban annyira elhanyagoltatnak, — mind a' mellett, hogy nemesebb tárgya nem is lehet az ész vizsgálódásainak, mint az emberi nem kifejlődésének történetei, mellyeknek a' régi műemlékek egyes oklevelei, — annak okát nagy részben abban is kell keresni, hogy azon kevesen, kik nálunk régiségeket gyűjtenek vagy régiségről irnak, a' művészet által nem hozzák azt szorosabb kapcsolatba az élettel; hogy tudós adatok felhalmozása által éldelhetlenné teszik kifejtett nézeteiket, 's a' nagy közönségben csak azon hideg szánakodást gerjesztik, mellyel egyes csekélyebb archaeologiai kérdések megfejtései fogadtatnak. Az olvasó sajnálja az elvesztegetett roppant tudományos erőt, mellynek eredménye, valamelly a' jelenre közönyös homálynak felderítése, mint például, egy eddigelé ismeretlen barbar-király nevének régi pénzek nyomán tett felfedezése vagy megigazítása, egy régi római gyarmat fekvésének szorosabb meghatározása vagy a' régi historia egy datumának bizonyos megállapítása. A' holt tudományosságnak ilyen, a' nagy közönséget elkülönözöttségében nem érdeklő felfedezései mindinkább elidegenítik az olvasót a' régiségtudománytól, elannyira, hogy végre ki a' mult ezredek felhalmozott örökségét 's tapasztalásait vizsgálata tárgyaivá választja, csaknem nevetségessé válik. Már pedig azok is, kik az illy vizsgálatokat csak gúnymosolylyal említék, öntudatlanul is a' régi világ befolyásai alatt élnek;

mert e' későbbi kor meg nem szakíthatja a' történetek lánczsorát, nem emancipálhatja magát egészen a' multtól, a' historiától, 's ha azt törvényeiben tenné is, szokásaiban nem teheti; mert önkénytelenül is el kell vállalnunk a' mult kor örökségét minden terheivel együtt, 's akár mint szegüljünk ellene, törvényeinkben, szokásainkban, vallásunkban a' multnak gyermekei vagyunk; — a' régi ezredeket egy tollvonással meg nem semmisíthetjük, mellyektől, bár hogy tagadnók is, ezer meg ezer láthatatlan kötelékeken függünk. De mi ritka régiségbuvár fogja fel ezen szempontot, mi ritka köztök az, ki ezen már felejtett vagy nem is ismert összeköttetést kimutatni, 's ezáltal a' régi világ életét 's tapasztalásait a' jelennel érintésbe hozni 's a' jelennek használatára fordítani igyekeznek, 's ez által azon idegenkedést megszüntetné, mellyel a' közönség az archaeologia nagy nevezetességű tudományát tekinti, mi főkép némelly archaeolog száraz adathalmozó, életnélküli előadásai következtében, szükségképen megtörtént. — Példa legjobban fogja felvilágosítani ezen állításomat. Hazánkban is, mint mindenütt, hol a' római legiók tanyáztak, gyakran akadunk régi siremlékekre, 's ezek közt megint gyakran fordul elő versenypálya, mellyen több nemtők a' végeczél felé iramlanak, de az egyik nemtő kocsijának tengelye eltörik 's ő maga lebukik a' pálya közepén. A' jelkép igen könnyen magyarázható; a' versenypálya az emberélet, 's a' kidőlt nemtő a' halott, ki idő előtt, távol céljától, a' versenyzők soraiból halál által kiragadtatott. Ha már ilyen domború mű, milyennek töredékei csaknem minden gyűjteményben láthatók, olly archaeolog kezébe kerül, ki a' multat tökéletesen ismeri 's a' jelent el nem hanyagolja: akkor az nem fog sokat szólni az auriga öltözetéről, sem a' gyeplőről, mellyel ez, hogy a' kétkerekű kocsin biztosabban álljon, testét körülövedzi, sem a' görbe késről, mellyel a' gyeplőt veszedelemben keresztülvágja, sem a' pálya végén kitűzött két delphinről vagy tojáról: hanem emliteni fogja 's kiemeli a' pompát, mellyel ezen versenyek tartattak, mellyek a' byzanczi időkben végre minden egyéb érdeket elnyeltek. Mert a' nép, melly a' szabadságtól megfosztva, a' despotismus által eltompítva, a' császárok politikája által az élvezetre utaltatva, semmi magasabbat nem ismert, a' circus játékaiba vetette magát olly szenvedélyességgel, hogy azon kérdés, valjon a' versenyzők közt a' kék vagy a' zöld párt fog-e győzni, sokkal nagyobb nevezetességű lett előtte, mint azon vesztett csaták híre, mellyek a' határszélekről olly gyakran behangzottak a' fővárosba. Ezen érdek végre ingerültséggé lett, melly a' népet pártokra szakasztá 's a' circust véres csatapiaczczá változtatta, mellyen a' zöld és kék párt egymással megvivott, talán már el is felejtve, hogy a' vitának első oka csak színkülönbség volt. Ha illy jeleneteknél azután hazánkról is megemlékezünk, a' hol szintén látjuk, hogy legjobb fíjai modor és hang miatt egymással megvívni: akkor tán engedékenyebben fogjuk őket megbírálni 's vétiket abban nem keresni, hogy nézeteik, mellyek a' végeczél iránt egymással megegyeznek, az eszközök iránt egymástól eltérnek, 's nem fogjuk megengedni, hogy

a' véleménykülönbség pártszakadássá alakuljon, 's nem fogunk megfelelkezni arról, hogy csak a' hangok különbsége képezheti az összhangzást!

P u l s z k y F e r e n c z.

A' C Z I G Á N Y N Ő.

(V é g e.)

V.

A' csendes szoba, melly néhányszor látta már Violetának boldogságát, ismételt fájdalmainak lön most tanuhelye. Midőn e' fájdalmak kissé csilapulni kezdenek, gondolatit rendezte a' lantosnő, és sértett lelke a' boszú eszméjéhez hajlék, mint sorsa végső horgonyához, melly legszebb érzelmeit, mint gondolá, eláruló kedvese ellen nyugalmat szerezzen féltő lelkének. De csakhamar visszaemlékezék a' még nem rég is olly boldogul együtt-töltött órákra, 's ez odavezeté szerelemsovár szívét, hogy módot keressen gondolatban, mellyel Fernandot visszaszerezze magának.

Violetta, mint többnyire minden olasz nő, babonás volt és hitt a' különféle sejtéseknek, jóslatoknak, remegett a' gonosz szem vészes hatásától, bizott a' bájital csalhatlanságában. — Most is e' tévhitre támaszkodék tehát, 's midőn az alkony beköszöntött, a' homály oltalma alatt egy jósnőt indult megkeresni, ki a' városban két év előtt települván meg, a' babonás nép között nevezetes hírre kapott varázsolataival.

Az ég csillagait barna fellegek takarák el mindenütt, a' természet záport készíte a' lankadt lég felfrisítésére 's elhajta a' szomjas föld fölé sebes szeleivel. — Esőt várt mindenki 's egy-egy távoli dördület, előjele a' közelgő viharnak, Violetát is megremegteté lépteiben, ki sebesen haladott a' város utczáin egy kívülfekvő rész felé. Sötét sikátorokon tébolyga czélja felé, de uta bizonyos volt, mert nem sokára egy hitvány külsejű rozzant ház előtt állta meg 's ajtaján kopogtatott. Nagy cseppekben kezde már hullani az eső, szilaj fényű villámok hasíták a' sötét levegőt, 's kitüntetéék az elterjedt éjből egy-egy perczre Violetának az ajtó előtt remegő alakját.

Belülről közeledő léptek nesze hallatszék, az alacsony ajtó zörrenve fordult meg sarkában 's a' belépő Violetta után ismét visszazáródék. Egy szegény lakban állt a' lantosnő nemsokára, hol a' látogatott bűvésznő, Márta, egy takarékos tűzhely mellé települt le előtte alacsony zsámolyra. Magas termetét sötétvörös köpeny fedé, fejét hasonló színű turbán, melly alól két